

Krzysztof A. Wojcieszek
Dawid Lipski

Zawartość i recepcja podręcznika do historii filozofii dla studentów penitencjarystyki „Po co ta filozofia?” na tle systemu kształcenia przedmiotów filozoficznych

The content and the reception of the “What is this philosophy for?” history of philosophy textbook for penitentiary students versus the system of teaching philosophical subjects

W 2022 r. powstał w Akademii Wymiaru Sprawiedliwości podręcznik do historii filozofii dedykowany studentom kierunku penitencjarystyka. Stanowił on element systemu kształcenia przedmiotów filozoficznych w uczelni prowadzącej ten specyficzny kierunek. W uczelni przywiązuje się dużą wagę do tego, aby na każdym roku na studiach I i II stopnia było prowadzone kształcenie filozoficzne: filozofia z elementami logiki (I rok), antropologia filozoficzna (II rok), fakultety specjalistyczne (II i III rok), etyka (IV rok). Zapleczem dla kształcenia jest bardzo bogaty materiał na platformie edukacyjnej w postaci kompletu filmów – wykładów dla I i II roku, jako uzupełnienie wykładów prowadzonych bezpośrednio. Uznano jednak, że warto pokusić się dodatkowo o wydanie specjalnego podręcznika historii filozofii dedykowanego tej specjalnej grupie studentów, odpowiedniego do ich zadań zawodowych. Książka nosi tytuł „Po co ta filozofia?” i jest w otwartym dostępie w wersji elektronicznej na stronie uczelni (www.aws.edu.pl). Autorzy dokonali oceny recepcji tego podręcznika wśród studentów I roku przez sondaż diagnostyczny. Wykazał on, że udało się przygotować materiał zrozumiały dla studiujących, a treści są powiązane z ich przyszłymi zadaniami zawodowymi i rozwojem osobistym.

Słowa kluczowe: historia filozofii, penitencjarystyka, dydaktyka, pedagogika

In 2022, a textbook on the history of philosophy for penitentiary students was created at the Academy of Justice (Akademia Wymiaru Sprawiedliwości). It constituted an element of the system of teaching philosophical subjects there. The university attaches great importance to providing the students with philosophical education during each year of first- and second-cycle studies: philosophy with elements of logic (first year), philosophical anthropology (second year), specialized faculties (second and third years), and ethics (fourth year). The training is supported by very rich material on the educational platform in the form of a set of videos – lectures for the first and second years, as a supplement to the lectures conducted directly. However, it was considered worth trying to publish a special textbook on the history of philosophy dedicated to this special group of students, appropriate to their professional tasks. The book is called “What is this philosophy for?” and is available in open access on the university’s website (www.aws.edu.pl). The authors assessed the reception of this textbook among first-year students through a diagnostic survey. It showed that the material prepared is well understandable to students and the content is related to their future professional tasks and personal development.

Key words: history of philosophy, penitentiary studies, didactics, pedagogy

Wprowadzenie

Od samego początku istnienia Akademii Wymiaru Sprawiedliwości (pierwotnie pod nazwą Wyższa Szkoła Kryminologii i Penitencjarystyki) dużą wagę przywiązywano do grupy przedmiotów filozoficznych, z racji ich znaczenia humanistycznego. Miały być podstawą dla innych dyscyplin jak psychologia, socjologia czy prawo. Pierwotny program zakładał, że co roku będą przedmioty filozoficzne: na roku I – filozofia z elementami logiki, na II – antropologia filozoficzna, na III – fakultety filozoficzne, a na IV (mgr) – etyka. Były to przedmioty całoroczne, zakończone

egzaminem i obejmujące wykłady, ćwiczenia i tzw. klinikę (zajęcia terenowe). Różne badania recepcji tej grupy przedmiotów wskazywały na ich dobre przyjęcie i przydatność. A właśnie dobra recepcja zajęć filozoficznych była od początku bardzo ważna, zarówno dla władz uczelni, jak i wykładowców. Przejawem tej tendencji było zorganizowanie dwu ogólnopolskich seminariów poświęconych efektywności nauczania przedmiotów filozoficznych w latach 2019 i 2023¹. Warto zaznaczyć, że przyjęto w uczelni klasyczny sposób uprawiania filozofii². Ponadto jeden ze współautorów tekstu (K. Wojcieszek) był od lat mocno zaangażowany w prace Sekcji Dydaktyki Filozofii podczas ogólnopolskich zjazdów filozoficznych (Szczecin, Warszawa, Poznań, Wisła, Lublin). Również w ramach pracy w jednej z centralnych placówek doskonalenia nauczycieli (CMPPP, dyrektor) postulował szersze wprowadzenie edukacji filozoficznej do szkół średnich. Przykładem tych poszukiwań są publikacje K. Wojcieszka na tematy metodyczne nauczania filozofii czy etyki³. Kurs wzbogacono także materiałami zamieszczonymi na rozbudowanej platformie e-learningowej (materiały dodatkowe) w postaci specjalnego cyklu wykładów video (nagrywanych niezależnie od zajęć) obejmujących całość materiału z filozofii i antropologii – rodzaj „podręcznika filmowego”, zamieszczono również szereg prezentacji i materiałów tekstowych oraz tzw. linków do źródeł zewnętrznych. Dawało to możliwość pogłębiania wiedzy przez zainteresowanych studentów.

Systematycznie badano również zarówno potrzeby edukacyjne adeptów, jak i recepcję zajęć (ewaluacja). Wykładowcy byli też regularnie hospitowani. Zwieńczeniem tych starań stało się przygotowanie specjalnego podręcznika wprowadzenia do filozofii dla I roku, zgodnego z przyjętym programem wykładów i ćwiczeń. Jego autorami są prowadzący wykłady (dr hab. prof. ucz. Krzysztof Wojcieszek) i prowadzący

¹ Por. K. Wojcieszek, *Ryzyko „mizologii” w nauczaniu filozofii w szkole wyższej: z czego wypływa i jak go uniknąć?*, s. 137–160, oraz M. Malinowski, *Filozofia w edukacji szkolnej, animacji społecznej i w pracy penitencjarnej – aspekty pedagogiczne*, s. 125–136, [w:] D. Lipski, M. Malinowski (red.), *Pedagogiczne aspekty edukacji filozoficznej z uwzględnieniem systemów penitencjarnych*, Warszawa 2020.

² Zob. np. S. Świeżawski, *Dzieje europejskiej filozofii klasycznej*, Warszawa 2000; K. Wojcieszek, *Jaki model filozofowania i jaka metafizyka są najlepsze jako podstawa edukacji w XXI wieku? Starożytne czy nowożytne?...*; ibidem, *Edukacja filozoficzna a badania efektywności nauczania*, s. 131–144 [w:] S. Sztobryn, T. Leś (red.), *Edukacja a państwo*, Seria: Pedagogika filozoficzna, tom IX, Kraków 2022.

³ Por. K. Wojcieszek, *Odkrywcze sytuacje edukacyjne w nauczaniu filozofii: happeningi, wspólna zadania, wizualizacje i zabawy*, s. 37–58, [w:] A. Pobjowska (red.), *Filozofia. Edukacja interaktywna. Metody – środki – scenariusze*, Warszawa 2012; ibidem, *Dydaktyka filozofii w wiekach średnich. Model św. Tomasza z Akwinu*, „Przegląd Filozoficzny. Nowa Seria” 2012b, nr 3 (83), s. 381–395; ibidem, *Św. Albert Wielki jako wzór nauczyciela filozofii*, „Przegląd Filozoficzny. Nowa Seria” 2016, nr 2 (98), s. 45–57.

ćwiczenia (dr Dawid Lipski). Uczelnia wydała podręcznik pod tytułem „Po co ta filozofia?” i zamieściła go w otwartym dostępie na swojej stronie internetowej⁴.

Autorom zależało na tym, aby „wyspecjalizować” treści zgodnie z profilem kierunku penitencjarystyka ze względu na zbadane i jasne szczególne potrzeby tego środowiska zawodowego. W ten sposób powstałby tekst dopasowany pod każdym względem do potrzeb i możliwości studentów. Podręcznik miał być: rzetelny, krótki, zrozumiały, ciekawy, zgodny z wykładami i ćwiczeniami, a także zachęcający do filozofii. Trzydzieści osiem krótkich rozdziałów stanowi miniwykład historii filozofii w układzie chronologicznym, począwszy od starożytnych Greków po myślicieli XX wieku. Autorzy często rezygnowali z rozbudowanych analiz na rzecz swoistej historyczno-filozoficznej narracji, nieraz dość swobodnej. Studenci mieli dostęp zarówno do wersji drukowanej podręcznika (Centralna Biblioteka Więziennictwa dysponowała egzemplarzami papierowymi na kampusie w Kaliszu) i elektronicznej.

W związku z podjętym wysiłkiem autorzy byli zainteresowani zbadaniem recepcji treści i formy podręcznika, co zostało zrealizowane metodą sondażu diagnostycznego, którego kwestionariusz znajduje się w Aneksie. Celem tego badania była ewaluacja podręcznika i wskazanie elementów nadających się do poprawienia, rozwinięcia i udoskonalenia. Przyjęto bowiem swoistą zasadę dydaktycznego *life long learning*, czyli poszukiwania kolejnych wyzwań edukacyjnych.

Metodologia badania

Badanie zrealizowano anonimowo w okresie poprzedzającym egzamin, co gwarantowało, że przynajmniej część studentów zapoznała się z całością lub częścią książki, której lekturę zalecano jako dobre przygotowanie do egzaminu. Badani wypełniali kwestionariusz w formie papierowej. Liczba $n=59$ osób (czasem mniejsza przy poszczególnych pytaniach). Kwestionariusz zawierał 11 pytań, w tym 4 otwarte. Osobno zliczone zostały wyniki dla tych, co czytali całość ($n=15$) i czytali fragment ($n=38$) książki. 4 osoby zadeklarowały, że „trudno powiedzieć czy

---

⁴ Por. K. Wojcieszek, D. Lipski, *Po co ta filozofia? Przewodnik do nauki filozofii dla kadetów Służby Więziennej*, Warszawa 2022.

czytały”, a 2 – że „nie czytały”. Kilka osób nie zdecydowało się na udział, który był dobrowolny. Wyniki nie były w żaden sposób korelowane z wynikami egzaminu pisemnego, w pełni anonimowe.

Wyniki sondażu/ewaluacji

Przede wszystkim dla autorów interesujące było to, czy udało się zainteresować czytelników. Jak wiadomo „filozofia bierze się ze zdziwienia” (Arystoteles), zatem zaciekawianie treściami miało od początku duże znaczenie.

Tabela 1. Czy tekst był dla Ciebie: bardzo ciekawy, ciekawy, obojętny, nieciekawy?

	bardzo ciekawy	ciekawy	obojętny	nieciekawy
czytali całość	2	9	4	–
czytali fragment	2	28	8	–
trudno powiedzieć	–	4	–	–
	7%	72%	21%	–

Źródło: badanie własne.

W sumie aż 79 % respondentów uznało, że tekst był bardzo ciekawy lub ciekawy. Taki rezultat daje nadzieję na budzenie zainteresowania przedmiotem w wyniku lektury, a więc spełnienie jednego z celów przygotowania książki.

Kolejne pytanie dotyczyło czytelności układu treści.

Tabela 2. Czy układ treści podręcznika był dla Ciebie czytelny?

	tak	nie	częściowo
czytali całość	11	-	4
czytali fragment	22	1	15
trudno powiedzieć	1	-	3
	60%	2%	38%

Źródło: badanie własne.

Jak widać dla zdecydowanej większości czytelników układ treści był czytelny, zrozumiały. To ważna cecha tekstu o charakterze filozoficznym i taką też sytuację autorzy chcieli osiągnąć.

Kolejne pytanie dotyczyło nie samego układu treści, ale zrozumiałości tekstu.

Tabela 3. Czy treści wydały Ci się zrozumiałe?

	w pełni zrozumiałe	w części zrozumiałe	słabo zrozumiałe	trudno powiedzieć
czytali całość	5	9	-	1
czytali fragment	9	21	6	2
trudno powiedzieć	-	4	-	-
	25%	60%	10%	5%

Źródło: badanie własne.

W sumie aż 85% respondentów uznało treści za zrozumiałe w części lub w całości. Ten wynik ukazuje też, że przeczytanie całości książki ułatwiało zrozumienie jej treści.

Istotnym zagadnieniem było dla autorów zbadanie, czy lektura powodowała chęć wracania do tekstu.

Tabela 4. Czy kończąc lekturę, chciałeś/chciałaś wrócić do tekstu jeszcze kiedyś?

	tak	nie	trudno powiedzieć
czytali całość	3	5	7
czytali fragment	7	7	24
trudno powiedzieć	1	-	3
	19%	21%	60%

Źródło: badanie własne.

Jak widać zamierzony cel „przywiązania czytelnika” do treści osiągnięto w 1/5 przypadków. Autorzy uważają, że w obecnej dobie, gdy czytelnictwo zamiera, chęć ponownego kontaktu z tekstem jest bardzo cenną cechą, stanowiącą „wskaźnik jakości produktu”. Wydaje się, że wynik jest dość zadawalający. Widocznie co piąty czytający znalazł jakieś frapujące elementy, które zasługiwały na bardziej wnikliwą lekturę. Mówiąc inaczej: czy zdarza się nam wracać do akademickich podręczników?

Kolejne pytanie doprecyzowuje zagadnienie, gdyż zapytaliśmy o jakikolwiek fragment, który przykuł uwagę czytelników.

Tabela 5. Czy był jakiś fragment/treść, który najbardziej zapadł Ci w pamięć? (wskazanie)

	tak	brak, nie	
czytali całość	15	-	100%
czytali fragment	28	10	49%
trudno powiedzieć	4	-	100%

Źródło: badanie własne.

100% czytelników całości i prawie połowa czytelników części znalazła taki fragment, coś, co ich szczególnie zafrapowało.

Bardzo ważnym pytaniem była próba oceny, czy książka wzmacnia zainteresowanie filozofią czy też może je osłabia?

Tabela 6. Czy w oparciu o lekturę podręcznika uznałbyś/uznałabyś nauczanie filozofii za ważne dla Ciebie osobiście?

	tak	nie	trudno powiedzieć
czytali całość	8	4	3
czytali fragment	15	6	17
trudno powiedzieć	4	-	-
	47%	18%	35%

Źródło: badanie własne.

Wskaźnik 47% wydaje się autorom bardzo pozytywny, nawet wyższy od wstępnych oczekiwań i ocen. A taki właśnie „marketingowy” cel również stawiali sobie autorzy. Byłoby niezwykle smutne, gdyby lektura odsuwała od studium filozofii. Tym bardziej, że odpowiedź „nie” nie oznaczała negatywnego wpływu lektury, ale jedynie brak jakiejś specjalnej zachęty do filozofowania po lekturze.

Kolejne pytanie miało charakter swego rodzaju „pomiaru dydaktycznego”. Pytaliśmy o samoocenę zdolności do rozstrzygnięcia jednego z podstawowych zagadnień filozofii: rozróżnienia między realizmem i idealizmem. Warto zauważyć, że weryfikacja tej umiejętności miała miejsce już później w trakcie egzaminu i wyniki nie były aż tak optymistyczne,

jak w poniższej samoocenie. Czy to w wyniku udziału w zajęciach czy też lektury, studenci mieli poczucie, że znają to zagadnienie.

Tabela 7. Deklaracja umiejętności wyjaśnienia, co to jest realizm i idealizm?

	tak	nie	trudno powiedzieć
czytali całość	9 (60 %)	2	4
czytali fragment	19 (50%)	19	-
trudno powiedzieć	4 (100%)	-	-

Źródło: badanie własne.

Podobny charakter miało kolejne pytanie wymagające wiedzy o postaci Edyty Stein. Postać ta jest w książce wybranym przykładem filozofa współczesnego. Warto dodać, że z racji odbywania tzw. kliniki we Wrocławiu część studentów miała okazję zwiedzać muzeum Edyty Stein w jej domu rodzinnym. W książce zagadnienie to pojawia się w jednym z ostatnich rozdziałów, co pośrednio wskazuje także na zakres lektury podręcznika.

Tabela 8. Czy potrafisz wyjaśnić, kim była Edyta Stein?

	tak	nie
czytali całość	6	9
czytali fragment	19	19
trudno powiedzieć	-	4
	44 %	56 %

Źródło: badanie własne.

Staraliśmy się również zbadać, czy studenci zauważyli jakieś negatywne cechy tekstu, które wymagałyby poprawki lub uzupełnienia (pytanie nr 10). Przeważała wpisana w formularz deklaracja, że nic tekstowi nie brakuje. Wpisy dotyczyły przeważnie cech drugorzędnych (np. ilustracji, tabel). Przytoczmy w całości kilka wpisów, najpierw tych, którzy przeczytali całość:

- *Niezrozumiały jest dla mnie rozdział, gdzie jest objaśniany byt i przyczyna sprawcza.*
- *Niczego nie brakowało ;-)* [najwięcej wskazań]

- *Mogłoby być więcej tłumaczeń ciężkich słów.*
- *Wypisać 5 dróg św. Tomasza z Akwinu, jest tylko wzmianka o nich, a nie wypisane oraz dać tekst do ortograf.pl.*
- *Kolejność mniej znanych filozofów oraz lata życia.*
- *Więcej zdjęć, tabeli kolorów, aby to co w książce przedstawić w formie rysunków itp. To pomaga zapamiętywać.*
- *Można poprawić okładkę.*
- *Więcej obiektywizmu, za duża monotonność tekstu.*
- *Nie.*
- *Nie !*

Zatem wpisy w tym punkcie również mogły zadowolić autorów. Z kolei przytoczmy opinie tych, którzy przeczytali tylko część tekstu:

- *Zrozumiałości tekstu i prostego przekazu.*
- *Przedstawić w bardziej ciekawy sposób.*
- *Raczej niczego nie zabrakło.*
- *Nie ma co poprawiać.*
- *Mniej zawiała treść.*
- *Wszystko pięknie, jak u Sokratesa.*
- *Wszystko mi pasowało.*
- *Moim zdaniem najlepiej by było poprawić okładkę książki, aby bardziej zachęcała do czytania, poza tym według mnie książka jest bardzo ciekawa i niczego w niej nie brakuje.*
- *Podręcznik był dobrze napisany, zawierał dużo cennych informacji.*
- *Myślę, że nie, chociaż że warto wspomnieć, że na studiach mam po raz pierwszy styczność z filozofią (jako nauką) i ta odpowiedź może być mocno subiektywna.*

24 czytelników fragmentu książki (63 %) wprost napisało, że nie trzeba niczego poprawiać czy uzupełniać. Autorzy również tę informację odbierają jako swoistą pochwałę wykonanej pracy.

Drugą część ankiety miała charakter weryfikacji wiedzy studentów. Poprosiliśmy uprzednio studentów, aby przy zapoznaniu się z podręcznikiem zwrócili szczególną uwagę na rozdziały nr 21, 22 i 23 poświęcone osobie i poglądom Tomasza z Akwinu (dość szeroko omawianego na wykładach i ćwiczeniach). Oczywiście trudnością jest tu ocena, czy do poprawnych odpowiedzi na poniższe pytania przydała się respondentom sama wiedza z zajęć czy przeczytanie wskazanych rozdziałów z podręcznika. W związku z tym Tabela 9. wskazuje podawane odpowiedzi bez podziału

na czytających całość i część. Pytania od 1 do 5 miały charakter otwarty, w pytaniu 6 należało wskazać „tak” lub „nie”.

Tabela 9. Po zapoznaniu się z rozdziałami 21,22 i 23 spróbuj opowiedzieć na poniższe pytania:

	poprawne odpowiedzi	niepoprawne odpowiedzi/brak odpowiedzi
1. Do jakiego zakonu przynależał Tomasz z Akwinu?	52	7
2. Jakiego greckiego filozofa Tomasz cenił najbardziej?	52	7
3. Tomasz z Akwinu uważał za doniosły pewien aspekt metafizyki. Co to było?	11	48
4. Do czego odnosi się określenie Istnienie Samoistne (<i>Ipsum Esse Subsistens</i>)?	20	39
5. Do czego prowadzi pięć dróg św. Tomasza?	34	25
6. Czy Tomasz w swoich poglądach ukazywał, że człowiek jest jednością psychofizyczną?	47	12

Źródło: badanie własne.

Widać, że pytania ogólne dotyczące osoby i poglądów Tomasza z Akwinu nie sprawiły studentom większych problemów (pyt. 1, 2, 6). Mniej zadawalająco sytuacja prezentuje się przy pytaniach odnoszących się wprost do kwestii ściśle metafizycznych (pyt. 3, 4, 5).

Dyskusja wyników

Czy zatem można uznać podręcznik za sukces dydaktyczny? Częściowo tak, ale przecież można pójść tropem podpowiedzi czytelników i poprawiać oraz uzupełniać treści, zwłaszcza poprzez wzbogacenie jej elementów (rysunki, schematy, tabele, wtrącenia, definicje terminów, przykłady). Współczesna sztuka edytorska daje pod tym względem bardzo duże możliwości, co dynamizuje tekst. Wydaje się jednak, że uzyskane wyniki świadczą na korzyść książki. Być może na trwałe wpisze się ona w skład instrumentów dydaktycznych proponowanych przez uczelnię.

Ostatecznie ten fakt, jeśli nastąpi, będzie można uznać za pozytywną ewaluację dzieła.

O brakach, których nie udało się uniknąć świadczą też pewne widoczne w badaniu ilościowym aspekty, jak chociażby ten najprostszy czyli fakt, że tylko część czytelników przeczytała całość tekstu. Oczywiście nie musiało to być wynikiem jego słabości, ale po prostu indywidualnych możliwości czytelników i to w trudnym okresie finalizowania semestru.

Dla postronnych może być pewnym zaskoczeniem proveniencja autorów, którzy są reprezentantami „szkoły tomizmu konsekwentnego”. Taka proveniencja zazwyczaj nie kojarzy się z poszukiwaniami dydaktycznymi. Niesłusznie! Od czasów scholastycznych nurt ten przywiązywał ogromną wagę do dydaktyki zagadnień filozoficznych (i teologicznych).

Warto wspomnieć tutaj pewien fakt historyczny z życia św. Tomasza jako wykładowcy akademickiego. Otóż po nakazie opuszczenia Sorbony przez św. Tomasza i udania się na dwór papieski, do Włoch przybyła delegacja paryskich studentów, domagając się od papieża, aby zezwolić św. Tomaszowi na powrót do roli wykładowcy w Paryżu! Wiele też o nastawieniu św. Tomasza jako dydaktyka mówi sama struktura niektórych jego dzieł, np. *Summy Teologicznej*. Badacze filozofii wieków średnich podkreślają niezwykłą przejrzystość treści tego dzieła, oszczędność w zakresie scholastycznych *sed contra*, pewną naturalność i prostotę języka. Warto przypomnieć, że ten powszechnie znany traktat był podręcznikiem bardziej, niż encyklopedią, jak inne ówczesne „summy”. O szczególnej trosce dydaktycznej św. Tomasza wiele też mówi fakt używania lokalnego dialektu neapolitańskiego w jego kazaniach znanych później jako *Wykład pacierza* głoszonych pod koniec życia w kościołach Neapolu dla ludu. Św. Tomasz dysponował znakomitą teorią nauczania jako autor traktatu dydaktycznego *De Magistro (O nauczycielu)*⁵, zawierającego elementy aktualne do dzisiaj. Zwłaszcza jeden aspekt tej teorii zasługuje na wyszczególnienie, a mianowicie troska o to, aby nie tyle podawać gotową wiedzę słuchaczom, ile ułatwiać im samodzielne zdążanie do prawdy, samodzielne uzyskiwanie wartościowych rezultatów poznawczych, motywowanie ich. Nauczyciel jest tu rozumiany jako ktoś, kto znając prawdę

---

⁵ Por. Tomasz z Akwinu, *O nauczycielu*, s. 505–529, [w:] *Kwestie Dyskutowane o prawdzie*, przeł. A. Aduszkiewicz, L. Kuczyński, J. Ruszczyński, Kęty 1998.

i drogę do niej, jedynie ułatwia uczącym się dotarcie do tego samego punktu, ale ich własną drogą⁶.

Generowanie sytuacji edukacyjnych jest jego głównym zadaniem, ważniejszym, niż budowanie erudycji czy podający przekaz wiedzy. Jest jeszcze jeden ważny, a mało znany moment w nauczaniu św. Tomasza. Uważał on, że w wykładaniu doktryn filozoficznych należy skupiać się na pozytywach i walorach jakiejś myśli bardziej, niż na jej negatywach czy błędach. W każdym bowiem autentycznym wysiłku poznawczym człowieka jest coś z prawdy. Jest to zaskakująco współczesna formuła, która pozwalała autorom na pewną swobodę w opisie poszczególnych doktryn filozoficznych, również bardzo odległych od ich własnych przekonań filozoficznych.

Z drugiej strony szczególne potrzeby edukacyjne środowiska nakazywały jeszcze coś innego. Humanizm i personalizm. Nie jest tajemnicą, że praca w zakładzie karnym naraża na pokusę dehumanizacji zarówno więźniów, jak i samych funkcjonariuszy. Zdaniem autorów należy temu przeciwdziałać i jest to bodaj najważniejsze zadanie edukacji filozoficznej w tego typu uczelni. Stąd w podręczniku dość surowa ocena wszelkich totalitaryzmów i nastawienie konsekwentnie personalistyczne. Autorzy mają nadzieję, że dobra edukacja filozoficzna wzmocni zasoby rozwojowe adeptów tego trudnego i jakże ważnego (a często niedocenianego) zawodu. Z taką myślą tworzyli jej liczne narzędzia (prezentacje, teksty, badania, filmy).

Warto na koniec usytuować pracę autorów na szerszym tle współczesnych poszukiwań dydaktycznych w Polsce. Wiele tych poszukiwań zrodziło się w środowisku absolwentów filozofii Uniwersytetu Łódzkiego (Pobojewska, Wojcieszek, Woźniczka, Zdunowski), chociaż poszukiwania te opierały się na wyraźnie odmiennych podstawach. Aldona Pobojewska i Maciej Woźniczka skierowali swoje poszukiwania w stronę filozofii współczesnej i raczej budowania autonomii ucznia czy słuchacza⁷. Zarazem starali się – zwłaszcza prof. Pobojewska – szukać efektywnych narzędzi edukacyjnych, włączając w to dociekania filozoficzne dla dzieci. Z kolei Krzysztof Wojcieszek i Zbigniew Zdunowski zorientowali się

---

⁶ Słynne „znaki” św. Augustyna z jego traktatu *O nauczycielu* (Augustyn, *O nauczycielu*, Dialogi t. 3, PAX, Warszawa 1953).

⁷ Zob. np. A. Pobojewska, *Edukacja do samodzielności. Warsztaty z dociekań filozoficznych. Teoria i metodyka*. Łódź 2019; ibidem, *Edukacja do samodzielności. Warsztaty z dociekań filozoficznych. Scenariusze zajęć*, Łódź 2022; M. Woźniczka, *Idee czy ideologie? Znaczenie i wartość edukacji filozoficznej*, Częstochowa 2021.

bardziej klasycznie, konserwatywnie. Jednak i oni szukali najbardziej efektywnych narzędzi dydaktyki filozofii i metod aktywizowania zajęć, zgodnie z najnowszymi trendami w dydaktyce. W przypadku Zdunowskiego były to wieloletnie sukcesy praktyczne w postaci wielu laureatów ogólnopolskiej olimpiady filozoficznej. Podsumował swoje doświadczenia znakomitą monografią pod tytułem „*Filozofia jest ciekawa*”⁸. Wspólnym mianownikiem poszukiwań tych czterech osób było wieloletnie i systematyczne badanie nowych możliwości dydaktyki filozofii, zwłaszcza w zakresie metodycznym.

Autorzy niniejszego tekstu mają nadzieję, że ich wysiłki są kontynuacją tej tradycji i mogą przyczynić się do utrwalenia wartości nauczania filozofii w polskim systemie edukacyjnym. Nadal istnieje pilna tego potrzeba.

---

⁸ Por. Z. Zdunowski, *Filozofia jest ciekawa z ćwiczeniami dla lubiących myśleć*, Radzymin 2021.

Bibliografia

- Augustyn, *O nauczycielu, Dialogi* t. 3, PAX, Warszawa 1953.
- Malinowski M., *Filozofia w edukacji szkolnej, animacji społecznej i w pracy penitencjarnej – aspekty pedagogiczne*, [w:] Lipski D., Malinowski M. (red.), *Pedagogiczne aspekty edukacji filozoficznej z uwzględnieniem systemów penitencjarnych*, Warszawa 2020.
- Pobojewska A., *Edukacja do samodzielności. Warsztaty z dociekań filozoficznych. Teoria i metodyka*, Łódź 2019.
- Pobojewska A., *Edukacja do samodzielności. Warsztaty z dociekań filozoficznych. Scenariusze zajęć*, Łódź 2022.
- Świeżawski S., *Dzieje europejskiej filozofii klasycznej*, Warszawa 2000.
- Tomasz z Akwinu, *O nauczycielu*, [w:] *Kwestie Dyskutowane o prawdzie*, przeł. A. Aduszkiewicz, L. Kuczyński, J. Ruszczyński, Kęty 1998.
- Wojcieszek K., *Odkrywcze sytuacje edukacyjne w nauczaniu filozofii: happeningi, wspólna zadania, wizualizacje i zabawy*, [w:] Pobojewska A. (red.), *Filozofia. Edukacja interaktywna. Metody – środki – scenariusze*, Warszawa 2012.
- Wojcieszek K., *Dydaktyka filozofii w wiekach średnich. Model św. Tomasza z Akwinu*, „Przegląd Filozoficzny. Nowa Seria” 2012, nr 3 (83).
- Wojcieszek K., *Św. Albert Wielki jako wzór nauczyciela filozofii*, „Przegląd Filozoficzny. Nowa Seria” 2016, nr 2 (98).
- Wojcieszek K., *Jaki model filozofowania i jaka metafizyka są najlepsze jako podstawa edukacji w XXI wieku? Starożytne czy nowożytne?*, [w:] Lipski D., Malinowski M. (red.), *Pedagogiczne aspekty edukacji filozoficznej z uwzględnieniem systemów penitencjarnych*, Warszawa 2020.
- Wojcieszek K., *Ryzyko „mizologii” w nauczaniu filozofii w szkole wyższej: z czego wypływa i jak go uniknąć?*, [w:] Lipski D., Malinowski M. (red.), *Pedagogiczne aspekty edukacji filozoficznej z uwzględnieniem systemów penitencjarnych*, Warszawa 2020.
- Wojcieszek K., *Edukacja filozoficzna a badania efektywności nauczania*, [w:] Sztobryn S., Leś T. (red.), *Edukacja a państwo*, Seria: Pedagogika filozoficzna, tom IX, Kraków 2022.
- Wojcieszek K., Lipski D., *Po co ta filozofia? Przewodnik do nauki filozofii dla kadetów Służby Więziennej*, Warszawa 2022.
- Woźniczka M., *Idee czy ideologie? Znaczenie i wartość edukacji filozoficznej*, Częstochowa 2021.
- Zdunowski Z., *Filozofia jest ciekawa z ćwiczeniami dla lubiących myśleć*, Radzymin 2021.

ANEKS

Ankieta na temat podręcznika „Po co ta filozofia?” (anonimowa)

1. Czy udało Ci się przeczytać tekst podręcznika?
a) tak, fragment b) tak, całość c) nie d) trudno powiedzieć
2. Czy tekst był dla Ciebie:
a) bardzo ciekawy b) ciekawy c) obojętny d) nieciekawy
3. Czy układ treści podręcznika był dla Ciebie czytelny?
a) tak b) nie c) częściowo
4. Czy treści wydały Ci się:
a) w pełni zrozumiałe b) w części zrozumiałe
c) słabo zrozumiałe d) t.p.
5. Czy kończąc lekturę chciałeś/chciałaś wrócić do tekstu jeszcze kiedyś?
a) tak b) nie c) trudno powiedzieć
6. Czy był jakiś fragment/treść, który najbardziej zapadł Ci w pamięć?
Jeśli tak, to jaki?
.....
.....
.....
7. Czy w oparciu o lekturę podręcznika uznałbyś/uznałabyś nauczanie filozofii za ważne dla Ciebie osobiście?
a) tak b) nie c) trudno powiedzieć
8. Czy po lekturze potrafiłbyś/ potrafiłabyś wyjaśnić, czym się różni w filozofii realizm od idealizmu?
.....
.....
.....
9. Czy potrafisz wyjaśnić, kim była Edyta Stein?
.....
.....
.....
10. Czy jest coś czego Ci zabrakło w tekście? Coś, co można poprawić?
.....
.....
.....

11. Po zapoznaniu się z rozdziałami 21,22 i 23 spróbuj opowiedzieć na poniższe pytania:
  1. Do jakiego zakonu przynależał Tomasz z Akwinu?
.....
  2. Jakiego greckiego filozofa Tomasz cenił najbardziej?
.....
  3. Tomasz z Akwinu uważał za doniosły pewien aspekt metafizyki. Co to było?
.....
  4. Do czego odnosi się określenie Istnienie Samoistne (*Ipsum Esse Subsistens*)?
.....
  5. Do czego prowadzi pięć dróg św. Tomasza?
.....
  6. Czy Tomasz w swoich poglądach ukazywał, że człowiek jest jednością psychofizyczną?
TAK   NIE